

Ha még egyszer...

A Kossuth-nótáról akarok egy pár szót mondani. Mindenki tudja, voltaképpen fölösleges, hogy ideírom egyik strófája szövegét. Leírom mégis, hogy szem előtt legyen, mikor beszélünk róla.

Kossuth Lajos azt izente:
Elfogyott a regimentje.
Ha még egyszer azt izeni,
Mindnyájunknak el kell menni.
Eljen a magyar szabadság,
Eljen a haza.

Ez a nóta éppen a mostani napokban nyolcvannégy esztendő. Az olyan ma élő nyolcvannégy éves, akinek most szeptember végén van a születésnapja, elmondhatja, hogy pontosan egyidős a Kossuth-nótával.

En egy külföldi embertől hallottam, akinek ezt a szöveget angolra fordították, hogy a vers harmadik sora megvilágítja a mi szabadságharcunk bukásának főokát: a nép széles rétegeiben aligha volt elegendő lelkesedés akkor. A hősi harcok deliriumhoz hasonló lelkesedése alighanem csak azóta keletkezett legenda. Hiszen ha a nép százai egyetértettek volna a forradalmi kormánnyal, akkor nem azt énekelte volna a népdal, hogy Kossuth Lajos felhívása után egyelőre várakozó álláspontra helyezkedik és majd csak akkor kezd mozogni, „ha még egyszer azt izeni.“ Sőt ez nemcsak külföldi megjegyzés. Mi magyarok is furcsáljuk ezt a verset egymás között és hajlandók vagyunk késlekedést, lustaságot, alkudozást látni benne.

Ez azonban nem így van. A vers egészen mást jelent. Jelen pár sor írásomnak nem az a célja, hogy faji hibákat mindenáron mentegessen. Rossz szolgálat volna az ilyen; hibáinkat kötelesség erősen megvilágítani, másként hogyan lehetne segíteni rajtuk? A Kossuth-nótával azonban igazságtalan a közfel fogás. Ez a vers egyáltalán nem a lelkesedés hiányát jelenti. Es a „ha még egyszer“ kifejezésnek olyan értelme van, amelyhez ismerni kell a nóta születésének korát.

A Kossuth-nóta 1848 szeptemberében született. Szeptember tizedikén tört be Jellasics a horvát-lakta Magyarországról a magyar-lakta Magyarországra. A bécsi kormány alig leplezett hozzájárulásával. A magyar kormány kénytelen volt védekezni. Kossuth Lajos bejelentette az országgyűlés szeptember huszonegyedik ülésén, hogy elmegy vidékre agitálni: önkéntesek toborzására van szükség. Felszólította a képviselőket, hogy kiki a maga vidékén kövesse az ő példáját. Annyi önkéntes jelentkezőt kell toborozni a magyar honvédség számára, amennyit agitációval csak lehet.

Még aznap elindult Kossuth. Cegléd volt az első állomás. Néhány napig végezte a propagandát és néhány nap alatt ő maga gyűjtött tizenötezer embert. Ez alatt a néhány nap alatt született a Kossuth-nóta. Népdal volt, úgy pattant ki a földből, mint a mezei virág, amelynek magvát nem veti el senki.

Katonának az ment, aki akart. Nem sorozás volt ez, hanem toborzás. Akinek nem volt kedve, az végighallgatta a szép szónoklatot és hazament. Az ország lakossága csak elvben érezte a háborus veszedelemet. Az ország tulnyomó részén még folyt a békés élet mindennapi munkája.

Később a forradalmi kormánynak egyre több pénzre és katonára lett szüksége. A pénzt Kossuth varázslatos szónoki ereje könnyen előteremtette. Mondott egy megrendítően hatásos beszédet, s az országgyűlés vita helyett ezt kiáltotta: „Megadjuk.“ Azonnal kezdtek nyomni a Kossuth-bankót. De a katonasággal úgy állott a dolog, hogy más eszközhöz, mint toborzáshoz nem tudtak nyulni. Kivették az egyes vármegyékre, hogy innen ennyi, onnan annyi emberre volna szükség, a vármegye végezze el saját területén a toborzó propagandát. Szankciója ennek nem igen volt. Hol elérték az előírt lélekszámot, hol nem. Amit hadkötelezettségnek hívnak, azt az akkori közjog nem ismerte. Volt is hadkötelezettség, nem is. A megyék sorra küldötték vezető embereiket Pestre a kormányhoz, hogy az országgyűlés által megszavazott létszámemelést, illetve az erre vonatkozóan kiadott miniszteri rendeletet hogyan kell végrehajtani. A főispánok, alispánok mind azzal tértek vissza megyéikbe, hogy a kormány „a katonaság kiállításának módozatait a törvényhatóságokra bizza.“ De bármily rendszertelen volt ez az ujoncozás, mégis azt lehet mondani, hogy ez már ugynevezett általános népfelkelés volt. Mikor már mindnyájunknak el kell menni.

A Kossuth-nóta születése idején az ment katonának, akinek kedve volt felcsapni. De a nép már érezte, hogy lesz ez még komolyabban is. A lelkekben ősi harag dolgozott Ausztria ellen, amely a rendi országszervezetet jelentette, a jobbagyartó zsarnokságot, az elnyomást, a magyar nemzeti élet mindig jelentkező öntudatának eltaposását. A forradalmi kormány viszont a nemzeti öntudat teljességét jelentette, az emberi jogok diadalát, a jobbagy teljes szabadságát. Ehez járult a százazrek szívében a nemzetségekkel üzőtt, valóban aljas bécsi játék fellett való felháborodás, a legigazabb önvédelem felháborodása. Más, mint dühös lelkesedés egy ilyen kor ilyen népében nem is lehetett.

Ezek után a Kossuth-nóta a következőképpen értendő: „Kossuth Lajos azt izente, elfogyott a regimentje.“ Más szóval: Kossuth Lajos önkénteseket kér az ország egy fellázadt része, a saját törvényes, Habsburg-kinevezte kormánya ellen támadó Horvátország ellen, mert Bécs teljesen katonai nélkül hagyta az országot, a magyar legénységet ügyesen más tartományokban tartja, az ország teste ugyszólván meztelenül kapja a horvát támadást. „En tehát felcsapok“, — szól a nóta éneklője. Ha nem csapna fel, nem is énekelné ezt a nótát. De tudja meg Kossuth Lajos, hogy a nemzeti önvédelemnek ez a lelki tartaléka még sok erőt tud neki adni. Számolhat azal nyugodtan, hogy vele tart az egész nép. Es „ha még egyszer azt izeni,“ hogy elfogyott a regimentje, vagyis, ha a most szükségesnek mondott létszám elhull, akkor nyugodtan fordulhat az immár szabad százazrekhez, akkor kész talpra állani az egész ország apraja-nagyja, akkor már „mindnyájunknak el kell menni.“

A Kossuth-nóta nem alkudozó nóta, hanem egy hallatlan lelkesedés dokumentuma: ebben a nótában egy nép maga kínálja fel kormányának az általános népfelkelést.

Harsányi Zsolt